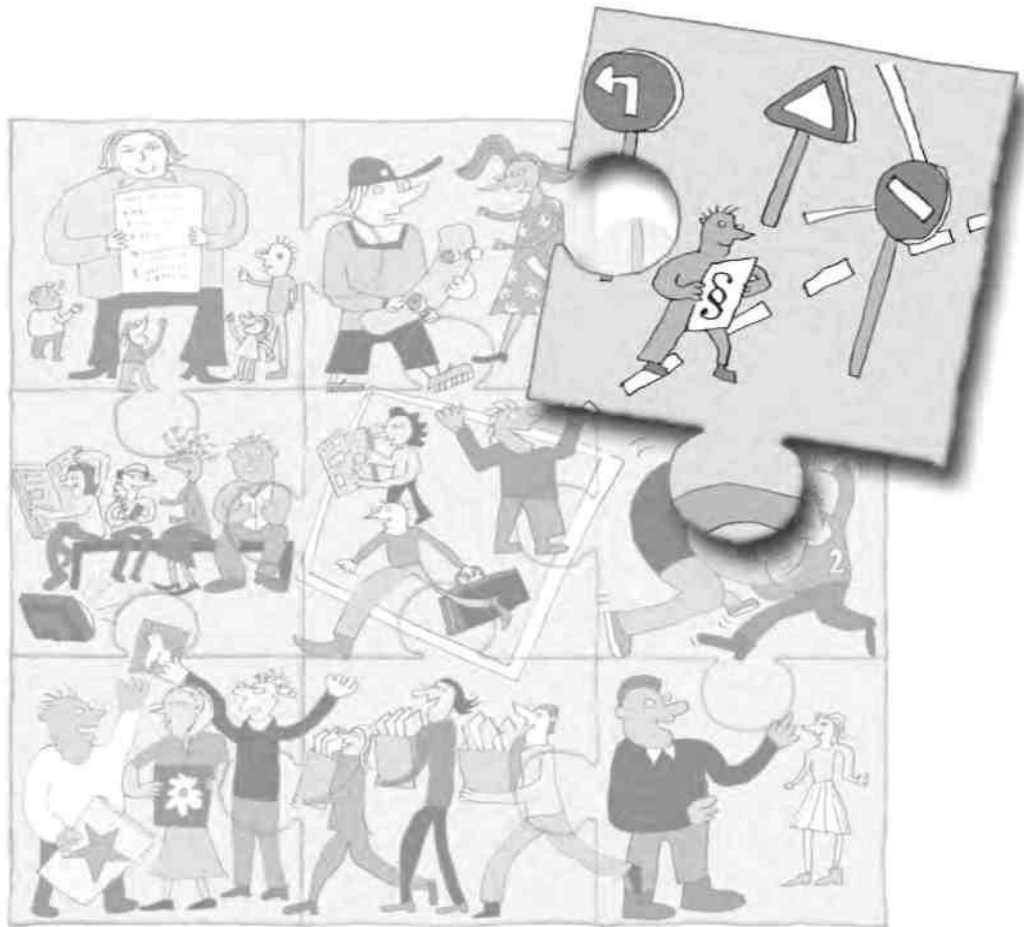

НАСТАВНА ЦЕЛИНА 8: Правила и закон Каква су правила потребна једном друштву?

8.1. Добар закон – лош закон

Шта чини добар закон?

8.2. У ком узрасту?

Како би закон требало примењивати на младе?

Како поступате с младим преступницима?

8.3. Ви креирате закон

Како поступате са младим преступницима?

8.4. Доказни поступак

Који докази су ваљани на суду?

НАСТАВНА ЦЕЛИНА 8: Правила и закон Каква правила су потребна једном друштву?

Неки видови закона су неопходни за поштено и успешно вођење било којег друштва. Закони се примењују у свим ситуацијама и према свима унутар неке државне заједнице, иако постоје одређене групе, као што су деца, на које се закони не примењују док не наврше одређене године живота.

Закон се може поделити на грађанско и кривично право. Грађанско право обезбеђује начин решавања несугласица међу појединцима и групама људи. Кривично право се бави понашањем за које је држава одлучила да мора да буде обесхрабрено или спречено.

Међутим, закони никада не могу бити савршени. Они су људска творевина и траже измене. Могу постати превазиђени, неефикасни или једноставно неправедни према одређеним скупинама друштва.

Закон се никада не може одвојити од политике, зато што се закони доносе и мењају унутар политичких система. У демократском политичком систему, важно је да сви грађани имају једнако право гласа. Такође је важно да се закон једнако примењује на све грађане, и да нико није изнад закона. Овај појам је понекад познат под именом владавина права.

Коначно, закони треба да буду у складу с људским правима. Ово је веома важно, како бисмо били сигурни да су закони праведни и да се не злоупотребљавају као средство угњетавања или диктатуре. Већина демократских система се, према томе, ослања на писане уставе који обезбеђују оквир људских права, који стоји изнад закона неке државе. Неке државе су, такође, основале уставне судове који одлучују да ли су закони у складу с уставом или не.

Учење за образовање за демократско грађанство и људска права

Кроз овај низ часова ученици ће:

- развити веће разумевање појма права и његове важности у демократском друштву;
- препознати да је основна сврха права помагање људима и заштита друштва;
- развити веће поштовање за идеју владавине права;
- више сазнати о правном систему у сопственој држави.

НАСТАВНА ЦЕЛИНА 8: Правила и закон

Каква правила су потребна једном друштву?

Тема часа	Васпитно-образовни циљеви часа	Задаци	Наставна средства	Методе
Лекција 1: Добар закон – лош закон	Бити свестан и разумети факторе који одређују шта је то што чини да један закон буде добар.	Дискутовати о школским правилима и одредити шта је то што школско правило чини добрим. Дискутовати о законима и одредити шта чини добар закон. Критички испитати неку правну област у држави, нпр. законе у вези с алкохолом. Предложити и образложити ново школско правило или закон.	Две картице за сваког ученика – једна са словом „А“ (зелена), а друга са словом „Б“ (црвена). Наставни лист – "Закони везани за алкохолу у нашој земљи". Фломастери и велики лист папира за сваку групу од четири до шест ученика. Флип -чарт табла или велики лист папира.	Дискусија у разреду. Рад у малим групама.
Лекција 2: У ком узрасту?	Истражити како се закон примењује на младе људе.	Законски одредити године када млади људи добијају право да учествују у различитим активностима као и одрасли људи. Размотрити колико су актуелни закони прихватљиви за младе.	Три велика знака „А“, „Б“ и „В“, постављају се на три различита зида у учионици. Копије наставног листа 8.1, по један за два ученика. Маркери, фломастери и велики папир за сваку групу од 4-6 ученика.	Рад у паровима или малим групама Дискусија у разреду.
Лекција 3: Ви креирате закон	Да се испита питање да ли млади, који су прекршили закон, треба уопште да буду кажњени, и ако треба – како.	Размотрити различите факторе (казна, одвраћање, рехабилитација) који се узимају у обзир када се одлучује која је праведна казна за злочин.	Копија приче (8.2), задатак и додатне информације за наставника.	Рад у малим групама и дискусија у разреду.
Лекција 4: Доказни поступак	Разумети извођење доказа и доказни поступак на суду.	Размотрити врсте доказа које треба узети у обзир на суду и оне које би било погрешно користити.	Картице за дискусију (наставни лист 8.2) за сваку групу од 4-6 ученика.	Рад у малим групама и дискусија у разреду.

Лекција 1

Добар закон – лош закон

Шта чини добар закон?

Васпитно-образовни циљеви	Бити свестан и разумети факторе који одређују оно што један закон чини добрим.
Задаци	Расправљати о школским правилима и одредити шта је то што чини школско правило добрим. Дискутовати о законима и одредити шта чини добар закон. Критички испитати неку правну област у држави, нпр. законе о алкохолу. Предложити и образложити ново школско правило или закон.
Наставна средства	Две картице за сваког ученика – једна са словом „А“ (зелена), а друга са словом „Б“ (црвена). Наставни лист – "Закони о алкохолу у нашој земљи". Фломастери и велики лист папира за сваку групу од четири до ученика. Флип-чарт табла или велики лист папира за излагање у разреду.
Метод	Дискусија у разреду и рад у малим групама.

Додатне информације

Метода која се користи на овом часу је позната као „индуктивно учење“, при чему наставник помаже ученицима да разумеју апстрактна начела, заснивајући их на конкретним примерима. Час започиње таквим примерима, у овом случају примерима правила или закона, а ученици се подстичу да из њих извуку општа начела. Овде су начела критеријуми, који могу да се примене на правила или законе како би се проценило да ли су добри или не, тј. да ли су праведни, да ли су корисни, да ли су за добробит свих, да ли полиција може да их спроводи, да ли их је лако разумети их и поштовати.

Тамо где је потребан одређени материјал, на пример закони о алкохолу онако како се примењују у држави, наставник има задатак да обезбеди тај материјал.

Ток часа

Наставник почиње час делећи сваком ученику по две картице – једну означену великим словом „А“ (зелено) и другу великим словом „Б“ (црвено).

Затим им објашњава да ће чути нека измишљена (фиктивна) школска правила, и да ће морати одлучити да ли су правила добра или лоша. За добра правила треба да подигну картицу „А“, а за лоша правила картицу „Б“.

Наставник чита једно по једно правило. Ученици морају да сваки пут подигну своје картице, у зависности од тога шта мисле о правилу. Правила могу бити:

- домаћи рад је забрањен;
- нема шиканирања (малтретирања);
- ученици треба да плате да дођу у школу;
- жвакаће гуме су у школи забрањене;
- ученици морају волети све своје наставнике;
- ученици би требало да су у могућности да изаберу које ће часове похађати;

- старији наставници би требало да држе мање наставе и имају лакши распоред часова;
- мобилни телефони у школи нису допуштени.

За свако правило наставник треба да пита два или три ученика да образложе своје одлуке: "Зашто мислите да је то добро/лоше правило?" У овој фази не би требало коментарисати или дискутовати о идејама ученика.

Наставник, затим, дели ученике у групе од четворо или шесторо и тражи да покушају да укажу на факторе који чине неко школско правило добрим правилом: "Шта чини школско правило добрим?" Групе представљају своје идеје пред одељењем .

Наставник понавља целу вежбу с разредом – чита изјаве, а ученици подижу своје картице и образлажу одлуке које су донели, итд. – али овога пута се нагласак ставља на измишљене законе, а не на школска правила. Ови фиктивни закони могу укључити следеће одредбе:

- сви грађани морају следити исту религију;
- убиство је злочин;
- забрањено је лагати;
- нездраву храну би требало забранити;
- грађанима би требало дозволити да сами одлуче којом страном друма ће возити;
- жене треба за исти посао да буду плаћене једнако као и мушкарци.

Ученици се враћају у своје групе и покушавају, на захтев наставника, да укажу на факторе који закон чине добрим? "Шта закон чини добрим?" или: "По чему се рааспознаје добар закон?"

Групе презентују своје идеје целом одељењу. Наставник треба да наведе ученике да размисле о броју кључних критеријума који се могу применити на законе и да помогну да се направи добар закон. Они укључују:

- праведност - правда и једнакост, на пример, иста плата за мушкарце и жене;
- корисност – закони који штите функционисање друштва, као што су они о безбедности саобраћаја;
- опште добро – не подржавати само интересе одређених група, као што су богати;
- могућност спровођења – већина је спремна да их поштује, полиција може да ухвати прекршиоце;
- једноставност – лако га је разумети и поштовати, није сувише компликован.

Када се разред сложио око ових критеријума, они се постављају на флип-чарт таблу како би сви могли да их виде. Наслов за приказ треба да буде „Шта један закон чини добрим ?“

Ученици треба да у својим групама проуче закон или законску област своје земље (као што су закони о алкохолу). Овај материјал треба да буде припремљен и подељен на наставном листу или у форми функционалних теза за самостално истраживање (линкови, закони у облику књиге, правилници, прописи, уредбе). Ако има више расположивог времена, ученици могу да добију друге материјале који их занимају, на пример, права и обавезе деце и тинејџера. Свака група добија маркере и велики лист папира, а затим припрема презентацију о томе да ли су закони које су изабрали добри или не – користећи начела која су претходно идентификовали, а која су изложена на зиду учионице.

Групе праве презентације пред разредом у трајању од 10-15 минута. За припрему им оставља рок од 2-3 дана. Алтернатива: Припрема писаног текста који ће бити изложен у учионици тако да га сви ученици могу коментарисати.

Као коначна вежба или као задатак за домаћи рад, ученици могу предложити нови закон или ново школско правило на тему по избору (нпр. заштита животне средине) као и припремити аргументе за његово увођење према кључним принципима које су претходно идентификовали.

Лекција 2

На ком узрасту?

Како би закон требало примењивати на младе?

Васпитно-образовни циљеви	Истражити како се закон примењује на младе људе.
Задаци	Одредити законски године када млади људи добијају право да као одрасли људи учествују у различитим активностима у својој држави Размотрити колико је тренутни закон у држави прихватљи за младе људе.
Наставна средства	Три велика знака, „А”, „Б” и „В” су постављена на три зида учионице. Копије наставног листа 8.1, један за свака два ученика. Маркери, велики лист папира за сваку групу од 4-6 ученика.
Методe	Рад у пару или малим групама, дискусија у разреду.

Основне информације

Овај час укључује доста физичке активности. Ако сматрате да је то непримерено вашим ученицима, главна вежба може да се прилагоди тако да ваши ученици остану да седе у својим клупама, гласајући подизањем руку, или подизањем картица „А“, „Б“ или „В“, уместо померања у различите делове учионице.

Ток часа

Наставник започиње час тако што пита ученике да ли је поштено да постоји закон који тера младе људе да иду у школу, када такав закон не постоји за одрасле, и зашто.

Наставник, затим, дели ученике у парове и даје им да поуне упитник (наставни лист 8.1). Упитник се односи на законску старосну границу када млади могу, у својој земљи, да учествују у различитим активностима за одрасле (вожња аутомобила, склапање брака).

Наставник тражи да неки парови добровољно прочитају своје одговоре. Након сваког одговора наставник прави кратку паузу и, ако је потребно, исправља одговоре. Ученици уписују тачне одговоре у упитнике.

За сваки одговор наставник треба да пита:

- Шта мислите, да ли је та старосна граница:
 - а) прениска?
 - б) превисока?
 - с) отприлике добра?

Наставник даје паровима један минут да размисле и одлуче, а затим да пређу на други крај учионице, у зависности од свог одговора (наставник је већ поставио велике ознаке „А“, „Б“ и „В“ да би показао ученицима где да стану).

Наставник, затим пита насумице изабране парове да објасне свој начин размишљања пред целим одељењем, те да образложе свој став. Наставник и другим ученицима пружа прилику да постављају питања .

На крају часа, наставник пита: – Да ли мислите да је поштено да закон третира младе људе другачије него одрасле? Зашто јесте, односно зашто није?

Наставник дели разред у групе од по четири или шест ученика и свакој групи даје маркере и велики лист папира. Ученици треба да размисле о промени у закону у својој држави од које би млади људи имали користи. Могу да предложе потпуно нови закон – на пример, да свака школа треба да има ђачки парламент, или да се уведе минимална плата за младе људе. Могу да предложе и промену у постојећем закону – на пример, са колико година може да се гласа или добије возачка дозвола. Свака група би требало да припреми презентацију о изабраној теми, наглашавајући своје аргументе, и какве би користи од њиховог закона имали млади људи. Након презентација, ученици могу гласати чији предлог је био најбољи.

Као последњу вежбу, или за домаћи задатак, ученици треба да размисле које кораке они, као млади људи, или школска група, могу предузети како би наговорили власт да прихвати промену (промене) у закону које они предлажу.

Лекција 3

Ви креирате закон

Како поступате с младим преступницима?

Васпитно-образовни циљеви	Испитати да ли млади људи, који су прекршили закон, треба уопште да буду кажњени, и ако треба, како.
Задачи	Размотрити различите принципе (казна, одвраћање, рехабилитација) који играју улогу при одлуци која је праведна казна за злочин који је починила млада особа.
Наставна средства	Копија приче, додатне информације за наставника, наст. лист 8.2.
Методe	Рад у малим групама, дискусија.

Додатне информације: три основна принципа о сврси кажњавања

Док је на другом часу фокус био на грађанском праву, овај час ће се бавити кривичним правом, а акценат је на питању да ли треба кажњавати младе преступнике, и ако треба, на који начин. Основно питање у теорији кажњавања јесте „зашто казнити?“. На ово питање је, кроз историју и промене у научном и филозофском размишљању, одговорано на различите начине. Појавила су се три принципа у вези са смислом и сврхом кажњавања.

1. **Казна по заслуги.** Кажњавање је повезано с кривицом и одговорношћу. Криминалац заслужује да буде кажњен, а друштво изражава своје неодобравање криминала. Овај концепт такође обезбеђује стандард пропорционалности, штитећи тако криминалца од престроге казне. Циљ је да се успостави правда.
2. **Одвраћање.** Кажњавање шаље поруку потенцијалним криминалцима у друштву, обесхрабрујући их да се окрену криминалу, јер је „бол“ казне тежи од користи. Циљ је превенција криминала, односно одвраћање потенцијалних починилаца.
3. **Рехабилитација.** Злочин се посматра као позив у помоћ. Криминалац пре има потребу за лечењем, него за казном. Циљ је да му се помогне да више не почини ниједан злочин у будућности, интегрисањем у друштво.

Системи кажњавања се значајно разликују широм света у начину на који балансирају ова три принципа, како за одрасле тако и за младе преступнике. Уопштено говорећи, многе државе су рехабилитацији дале предност над принципима казне и застрашивања. Али, не иду све државе у том смеру. За питање рехабилитације се уско веже питање, где повући црту између младих и одраслих преступника. Савет Европе је предложио да старосна граница буде осамнаест година, а како би оправдао ту одлуку, позвао се на Конвенцију о правима деце из 1989. године (погледати додатне информације за наставнике).

Овај час обезбеђује увод за три горе наведена принципа кажњавања. Још једном се примењује индуктивни приступ. Ученици се баве случајем младог преступника и откривају различите принципе кажњавања, њихове импликације и потребу за равнотежом. Наставник може да нагласи принципе у кратком предавању, током или након расправе у одељењу.

Овај час може да отвори врата додатном пројекту, који ће захтевати отприлике још два сата. Ученици могу да употребе принципе које су научили на овом часу како би описали равнотежу коју је поставио кривични закон за младе преступнике у њиховој држави.

Ток часа

Наставник започиње час поделом ученика у групе од по четворо или или шесторо. Објашњава да владавина права укључује начело по којем би судије требало да се држе закона кад изричу казну за криминалца или преступника. На овом часу ученици ће сагледати начин како би требало да се доносе закони када се ради о младим преступницима. Чуће причу о једном кривичном делу, а свака група треба да замисли да чини парламентарни одбор који треба да донесе закон којим се одређује казна за ово кривично дело.

Наставник прича причу о Тому и Леонарду, (види доле, под насловом „Ти креираш закон“) и пружа прилику ученицима да, као група, одлуче о томе која би била праведна казна за Тома. После дискусије од 5-10 минута, групе износе своја схватања.

Наставник даје групама наставни лист 8.2 са текстом приче и допунским информацијама о случају (такође види доле). Након сваке нове информације, групе кратко дискутују. Уколико им се учини оправданим, могу проментити своје мишљење о казни коју су првобитно планирале. Алтернативна метода: наставни лист се не дели, већ се прикаже на пројектору, с тим да се допунске информације откривају једна по једна како би групе у фазама водиле дискусију.

На крају ових активности, наставник тражи од сваке групе да разреду представи своје идеје:

- Коју казну је, по вашем мишљењу, заслужио Том? Зашто?
- Да ли су допунске информације утицале на вашу почетну одлуку? Ако јесу, како?

Наставник затим може резимирати дискусију, при чему повезује три наведена принципа – казна по заслуги, одвраћање, рехабилитација – са овим случајем. Позивајући се на Конвенцију о правима детета, наставник може нагласити да савремено правосуђе углавном ставља рехабилитацију у први план.

Следи одељенска дискусија о ова два круга проблема:

- Које би факторе требало да узме у обзир закон при одлучивању о казни за лице осуђено за кривично дело?
- Да ли мислите да закон треба младе људе да третира другачије него одрасле? Зашто да, односно, зашто не?

Као последњу вежбу или за домаћи задатак, наставник тражи од ученика да се присете неког случаја о којем су слушали на телевизији, читали у новинама или који се догодио у њиховој заједници – када је млада особа, која је прекршила закон, добила казну за коју они сматрају да је или престога или преблага. Један пример би могла бити саобраћајна несрећа изазвана под дејством алкохола.

Ученици пишу кратак текст о изабраном примеру и презентују га својим друговима на следећем часу, наглашавајући факторе који су довели до формирања њиховог мишљења.

Ти креираш закон

„Леонард и Том, петнаестогодишњаци, ишли су у исту школу. Познавали су се веома дуго, али се никада нису дружили.

Једнога дана, Томов мобилни телефон нестане, а он оптужи Леонарда да га је украо. Леонард изјави да га није украо, а да је Том љубоморан на њега, јер он има много пријатеља, а Том нема ниједног.

Истог дана, после наставе, избије туча. Том извуче нож, иако је Леонард био ненаоружан. Током туче Том тако гадно посече Леонардово лице да је овоме остао доживотни ожиљак.“

Задатак

Шта би било твоје/ваше виђење о правичној казни за Тома? Разговарајте о овом питању у својој групи, а онда запишите казну коју би закон требало да пропише за ову врсту кривичног дела.

Доле вам је дат низ допунских информација. Код сваке од њих, поразговарајте о следећим питањима:

- Да ли ова информација утиче на вашу процену казне за Тома? Ако утиче, како?
- Уколико је потребно, промените свој нацрт закона или предвиђену казну.

Допунске информације

1. Том је веома строго васпитаван, а отац га је редовно тукао.
2. Том је био изолован у свом разреду и нико се није интересовао за његове проблеме.
3. Леонард је стварно украо Томов мобилни и започео тучу зато што је Том пријавио крађу полицији.
4. Леонард је био вођа банде која је месецима малтретирала Тома. Банда је више пута претукла Тома, ударајући га штаповима, ланцима и металном шипком. Том је због тога имао ноћне море, чак се бојао да иде у школу.
5. Тома је отац стално малтретирао говорећи му да је слабић, те да треба да се супротстави насилницима као што је Леонард.
6. Том је извадио нож само да застраши и одврати насилнике. Није уопште намеравао да га употреби. Било је ту још двадесетак младих људи, и сви су они подстицали дечаке на тучу.
7. Наставник је, два дане пре туче, видео да је Том донео нож у школу, али га ништа није питао о томе.

Лекција 4

Доказни поступак

Који докази су ваљани на суду?

Васпитно-образовни циљеви	Разумети извођење доказа и доказни поступак.
Задаци	Размотрити различите факторе (казна, одвраћање, рехабилитација) који се узимају у обзир када се одлучује која је праведна казна за злочин.
Наставна средства	Картице за дискусију (наставни лист 8.3) за сваку групу од 4-6 ученика.
Методe	Рад у малим групама и дискусија.

Додатне информације

Један од кључних елемената било ког кривично-правног система је низ правила која одређују које врсте доказа се смеју или не смеју користити на суду, како би суђење било поштено. На пример, да ли је поштено користити доказе „рекла-казала“ (то јест, доказе које очевици нису доживели непосредно, већ им је испричала трећа особа), доказе који су добијени као резултат мучења или претње насиљем, или доказе који су добијени „навођењем сведока“, то јест, питањима која сведоцима“ стављају речи у уста“?

Ток часа

Наставник започиње час представљајући, усмено и писмено, на табли или флип-чарт табли, следећу законску одредбу из Европске конвенције о људским правима (1950):

„Свако ко је оптужен за кривично дело сматраће се невиним све док се не докаже његова кривица на основу закона.“

Европска конвенција о људским правима (1950), члан 6, став 2.

Наставник прозива ученике да објасне ову одредбу и прокоментаришу је. Може додати категорију почетне претпоставке невиности. Ученици би требало да разумеју важност овог начела за праведно суђење и да науче да оптужена особа може да буде осуђена само ако постоји довољно доказа који ће утврдити његову или њену кривицу. На овом часу, ученици ће се упознати са правилима извођења доказа на суду.

Ученици се деле у групе од по четири или шест чланова. Наставник говори о кривичном судском поступку које се тренутно одвија.

Тиче се младића по имену Мануел који је оптужен за крађу аутомобила у власништву г. Кеја. Аутомобил је нестао испред куће г. Кеја једне касне вечери, а пронађен је изван села, следећег

јутра. Поливен је бензином и запаљен. Мануела је ухватила полиција касније те недеље, и оптужила га за крађу и почињену штету.

Наставник свакој групи даје сет картица за дискусију (наст. лист 8.3). Свака картица садржи неки доказ који се користи на суду како би се утврдило да је Мануел крив.

Наставник тражи од група да:

- сложе доказе по реду – од најјачег до најслабијег;
- одлуче да ли неки од доказа треба одбацити зато што је неважан или непоштен.

После интерне дискусије (15-20 минута) са белешкама, групе представљају своје идеје остатку одељења и покушавају да се сложе око оних доказа које би требало прихватити и оних које би требало одбацити.

Наставник тражи од ученика да се врате у своје групе и размисле:

- Која питања бисте волели да суд постави Мануелу или овим сведоцима? Зашто?
- Да ли постоје нека питања за која сматрате да би било непоштено да их суд постави? Ако сматрате да постоје, која су то и зашто?

Групе представљају своје идеје, а разред, радећи заједно, покушава да сачини листу доказа и питања за која мисле да би било погрешно употребити их на суду.

Ако време дозволи, овај час може да води до истраживачког задатка. Наиме, за домаћи рад, ученици морају истражити правила о извођењу доказа која се примењују код кривичних поступака у њиховој земљи и презентовати их следећи час.

Наставни лист 8.1

Упитник: Са колико година ?

Са колико година је по закону дозвољено да млади у вашој земљи:

1. Добију возачку дозволу?
2. Ступе у брак?
3. Гласају на изборима?
4. Иду у војску?
5. Плаћају порез?
6. Кандидују се за политичку функцију?
7. Иду у затвор?
8. Напусте школу?
9. Усвоје дете?
10. Купују алкохолна пића?

Наставни лист 8.2

Ти креираш закон

Ти креираш закон

„Леонард и Том, петнаестогодишњаџи, ишли су у исту школу. Познавали су се веома дуго, али се никада нису дружили.

Једнога дана, Томов мобилни телефон нестане, а он оптужи Леонарда да га је украо. Леонард изјави да га није украо, а да је Том љубоморан на њега, јер он има много пријатеља, а Том нема ниједног.

Истог дана, после наставе, избије туча. Том извуче нож, иако је Леонард био ненаоружан. Током туче Том тако гадно посече Леонардово лице да је овоме остао доживотни ожиљак.“

Задатак

Шта би било твоје/ваше виђење о правичној казни за Тома? Разговарајте о овом питању у својој групи, а онда запишите казну коју би закон требало да пропише за ову врсту кривичног дела.

Код сваке допунске информације, поразговарајте о следећим питањима:

Да ли ова информација утиче на вашу процену казне за Тома? Ако утиче, како?

Уколико је потребно, промените свој нацрт закона или предвиђену казну.

Допунске информације

1. Том је веома строго васпитаван, а отац га је редовно тукао.
2. Том је био изолован у свом разреду и нико се није интересовао за његове проблеме.
3. Леонард је стварно украо Томов мобилни и започео тучу зато што је Том пријавио крађу полицији.
4. Леонард је био вођа банде која је месецима малтретирала Тома. Банда је више пута претукла Тома, ударајући га штаповима, ланцима и металном шипком. Том је стога имао ноћне море, чак се бојао да иде у школу.
5. Тома је отац стално мучио говорећи му да је слабић, те да треба да се супротстави насилницима као што је Леонард.
6. Том је извадио нож само да застраши и одврати насилнике. Није уопште намеравао да га употреби. Било је ту још двадесетак младих људи, и сви су они подстицали дечаке на тучу.
7. Наставник је, два дана пре туче, видео да је Том донео нож у школу, али га ништа није питао о томе.

Наставни лист 8.3

Картице са елементима за дискусију

Полицајац каже на суду да је Мануел признао да је украо аутомобил док су га испитивали у полицијској станици.	Један младић каже на суду да се Мануел увек хвали крађом аутомобила.
Једна млада девојка каже на суду да је чула свог пријатеља док је разговарао с Мануелом мобилним телефоном. Разговарали су о крађи аутомобила господина Кеја.	Господин Кеј на суду каже да мисли да је Мануел главни осумњичени, јер је мрзео породицу Кеј још од када је господин Кеј забранио Стефану да виђа његову кћер.
Један он Мануелових наставника на суду каже како је неколико пута ухватио Стефана како краде по школи.	Мануел нема никога ко би потврдио његов алиби да је био сам код куће те вечери када је аутомобил украден.
Када је тужилац упитао: „Да ли си видео младића који је изгледао као Мануел како вози аутомобил те вечери?“, Кејов сусед је рекао: „Да, видео сам.“	

8.1 Додатне информације за наставнике Интеграција, не криминализација

Томас Хамарберг (Thomas Hammarberg), Комесар за људска права Савета Европе

У многим европским земљама, тинејџери нису ти који чине већину у криминалној статистици. Такође, стопа малолетничке деликвенције остаје мање-више стабилна из године у годину на целом континенту.

То не значи да проблем није значајан. Забрињавајући тренд, на који су указале неке земље, јесте да су неки деликти, које су починили малолетници, постали насилнији и озбиљнији. То је само по себи забрињавајући знак (...).

Тренутно постоје две различите тенденције у Европи. Једна је да се смање године за кривичну одговорност и да се иза браве стави више деце млађег узраста. Други тренд је - у духу Конвенције УН о правима детета – да се избегне криминализација и да се унутар породице или друштва пронађу алтернативе затвору.

Залажем се за други приступ. У томе ме подржава не само Конвенција УН већ и Европска мрежа омбудсмана за заштиту права деце. У изјави из 2003. године најмање двадест један државни омбудсман је истакао да су деца која су у сукобу са законом, пре свега деца која ипак имају људска права.

Предложили су да се старосна граница за кривичну одговорност не смањује, већ повећа – с циљем да се прогресивно достигне узраст од осамнаест година – а да се испробају иновативни системи реаговања на кривична дела малолетника испод тог узраста заснивају суђењу које ставља нагласак на њихово образовање, реинтеграцију и рехабилитацију.

Конвенција о правима детета – коју су ратификовале све европске државе – тражи од влада да утврде најнижи узраст у којем деца не подлежу казном закону. Овај документ не наводи прецизно код којег узраста би се повукла граница. Међутим, Комитет који надгледа примену Конвенције изразио је забринутост због ниске старосне границе у неким земљама. У већини европских земаља, деца се сматрају кривично одговорним у доби између 12 и 15 или 16 година, али постоје и примери где је старосна граница седам, осам и десет година.

Иако је порука Конвенције о правима детета да криминализацију деце треба избегавати, ово не значи да би се према малолетним преступницима требало понашати као да немају никакве одговорности. Напротив, важно је да се малолетни преступници сматрају одговорним за своја дела и, на пример, да учествују у поправљању штете коју су узроковали.

Питање које се поставља јесте која врста механизма би требало да замени стандардни систем кривичног права у таквим случајевима. Поступци би требало да препознају штету нанету жртвама и да натерају младог преступника да схвати да дотично дело није прихватљиво. Такав одвојени механизам намењен малолетницима треба да распознаје кривицу и санкције које резултирају рехабилитацијом.

Процес кажњавања сматрамо различитим од убичајеног кривичног поступка. У малолетничком праву не би требало да буде казне по заслуги. Намера је да се успостави одговорност и, у исто време, афирмише реинтеграција. Млади преступник би требало да научи лекцију и никада не понови недело.

То у стварности није баш лако. Захтева иновативне и корисне санкције од стране заједнице. У принципу, родитељи или други законски старатељ преступника треба да буду укључени, осим уколико то није контрапродуктивно за рехабилитацију детета. Који год процес био у питању, треба да постоји могућност да дете оспори оптужбе или поднесе жалбу.

Занимљив поступак „поравнања“ уведен је у Словенији. Тамо, случај оптуженог малолетника може да се пребаци на посредника ако се с тим сложе тужилац, жртва и оптужени. Посредник

покушава да постигне споразум који би задовољио како жртву тако и оптуженог, те се на тај начин избегава суђење.

Један аспект би требало додатно нагласити: важност тренутне реакције на преступ. Одложени поступци, што је данас проблем у више европских земаља, посебно су неповољни код малолетних преступника чија недела би ваљало видети као директан позив у помоћ. (...)

Томас Хамарберг (Thomas Hammarberg), комесар за људска права Савета Европе, одломак из текста "The human rights dimension of juvenile justice", презентованог на Конференцији генералних тужилаца Европе (Conference of Prosecutors General of Europe), Москва, 5-6 јула 2006. Извор <http://www.coe.int/t/commissioner/>

8.2 Додатне информације за наставнике

Конвенција о правима детета

Усвојена 20. новембра 1989, Генерала скупштина УН.

Члан 37

Стране уговорнице ће обезбедити да:

(а) ниједно дете не буде подвргнуто мучењу или другом окрутном, нехуманом или понижавајућем поступку или кажњавању. Ни смртна казна, ни доживотни затвор, без могућности ослобађања, неће бити досуђени за дела која изврше особе млађе од 18 година;

(б) ниједно дете не буде незаконито или произвољно лишено слободе. Хапшење, задржавање у притвору и затварање детета ће бити у складу са законом и примењено једино као последња могућа мера и то на најкраћи могући временски период;

(ц) са сваким дететом лишеним слободе буде хумано поступано и уз поштовање урођеног људског достојанства и на начин који уважава потребе особа њиховог узраста. Посебно, свако дете лишено слободе биће одвојено од одраслих, изузев уколико се сматра да то није у интересу детета, и имаће право да одржава контакте са својом породицом путем преписке и посета, осим у изузетним околностима;

(д) свако дете лишено слободе имаће право да му одмах буде омогућен приступ правној и другој одговарајућој помоћи, као и право да побија законитост тог лишавања слободе пред судом или другим надлежним, независним и непристрасним органима и на брзу одлуку у сваком таквом поступку

Члан 40

(...) 3. Стране уговорнице ће настојати да подстичу стварање закона, поступака, органа и установа који се изричито односе на децу и баве децом за коју се тврди, која су оптужена или за коју је утврђено да су прекршила кривични закон, а посебно:

(а) утврђивање најниже старосне границе испод које деца не могу бити сматрана способном за кршење кривичног закона;

(б) доношење мера, кадгод је могуће и пожељно, за поступање са таквом децом, без прибегавања судском поступку, с тим да буду у потпуности поштована људска права и законска заштита.

4. Биће стављен на располагање широк спектар мера, као што су брига, усмеравање, надзор; правна помоћ, условно кажњавање; прихват; образовање и програми стручне обуке и друге алтернативе институционалној брзи како би се обезбедило да се са децом поступа на начин који одговара њиховој добробити и који је сразмеран, како околностима, тако и учињеном.

Извор: *Rolf Gollob/Peter Krapf: Exploring children's rights. Lesson sequences for primary schools. EDC/HRE, Vol. V, Strasbourg 2007, pp. 7*

За даље читање препоручујемо: Cyndi Banks, *Criminal justice ethics*, Thousand Oaks, 2004. A PDF version of Chapter 5, *The Purpose of Criminal Punishment*, is available at <http://www.sagepub.com>